

**Between continents, between religions,
between the wars or about the culture
and management in Israel**

*Între continente, între religii, între războaie
sau despre cultură și management în Israel*

Lecturer Amedeo ISTOCESCU, Ph.D.

The Bucharest Academy of Economic Studies, Romania

e-mail: amedeoistocescu@yahoo.com

Abstract

Situated at the crossroads of three continents (Europe, Asia and Africa), deeply marked by the omnipresence religions book's (Christianity, Judaism, Islamism) and ground by the war (with the Palestinians, with neighbors, with anti-Semitic terrorist organizations, often with everyone), Israel is both strongly in the military, but fragile in terms of social, streaked by rivers and miraculous „seas”, but seized by the wilderness and uninhabited areas, with an endless history, but always with blood-strained wounds, with an economy outside of time, but with an efficient management often of foreign origin. Article presents a part of the cultural-historical and economic-social characteristics which strongly influences the economy and management of this small country, but essential to the world the third millennium.

Keywords: *Israel, religions, history, culture, war, tourism, management*

Rezumat

Situat la răscrucea a trei continente (Europa, Asia și Africa), marcat profund de omniprezența religiilor cărții (creștinism, iudaism, islamism) și măcinat de războaie (cu palestinienii, cu vecinii, cu organizațiile teroriste antisemite, adesea cu toată lumea), statul Israel este în același timp puternic din punct de vedere militar, dar fragil, din punct de vedere social, brăzdat de râuri și de „mări” miraculoase, dar acaparat de pustiu și de zone nelocuite, cu o istorie nesfârșită, dar și cu răni mereu însângerate, cu o economie în afara timpului, dar cu un management performant, de regulă străin. Articolul prezintă o parte din caracteristicile cultural-istorice și economico-sociale care influențează puternic economia și managementul acestei țări mici, dar esențiale pentru lumea mileniului trei.

Cuvinte-cheie: *Israel, religii, istorie, cultura, razboi, turism. management*

JEL Classification: Z10, Z19

O călătorie în Israel este cu mult mai mult decât o simplă și firească excursie, chiar dacă este pregătită temeinic. O călătorie în Israel este o incursiune dificilă, dar obligatorie în istoria multimilenară a „locurilor sfinte”, este o întâlnire cu vechi seminții și cu „personaje biblice”, dar și cu populații recent sosite, este o mostră de bună vecinătate, dar și de veșnice și neostoite conflicte interreligioase, este un necesar contact cu un fabulos „puzzle” cultural, este o permanentă apropiere de o zonă potențial conflictuală, în care reminiscentele fundamentalismului religios (deopotrivă creștin, iudaic sau islamic) sunt omniprezente. O călătorie în Israel te poartă inevitabil printre culturi divergente, printre oameni care nu au nimic în comun unii cu alții, prin locuri aparte, sterpe sau roditoare, prin comunități unice, cu obiceiuri economice și sociale stranii, cum sunt celebrele kibbutz sau moshav, printre amintiri. O călătorie în Israel te obligă să accepți ideea că nu este întotdeauna facil să te înțelegi cu vecinii de stradă, de cartier sau din cealaltă parte a orașului, că trebuie să respecti (chiar dacă nu vrei, nu poți sau nu pricepi) cultura și obiceiurile „celorlalți”, că tu poți să petreci sărbătorile tale „aici”, în Tel Aviv, de exemplu, în timp ce un altul moare pentru o cauză socială, comună, nobilă, dar „acolo”, în Gaza, de exemplu, însă în aceeași țară. În Israel te simți „prizonier” al istoriei, pe care nu o cunoști sau nu o înțelegi foarte bine, al privirilor sfredelitoare, neprietenoase ale celorlalți, care nu încearcă să te priceapă, ci doar să vadă în tine un turist cu bani, al propriilor gânduri și prejudecăți, de care nu poți scăpa cu niciun preț. În Israel ești bănuț, supravegheat, controlat, interogat. O călătorie în Israel te marchează puternic, pentru că „doare”, deschide răni, pune întrebări, dar nu primește răspunsuri, te impresionează, te macină, te consumă. Și nu ești deloc sigur că ai vrea să revii vreodată acolo.

Grădinile Baha'i din Haifa

Stațiunea Eilat, la granița cu Egiptul și Iordania

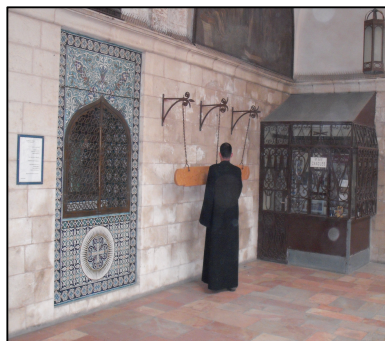
Aeroportul Internațional Ben Gurion din Tel Aviv, primitor și deosebit de frumos, construit din piatră, aceeași pe care o vei întâlni oriunde în Israel, te

pregătește (parțial) pentru contactul cu lumea din afara sa. Mai puțin însă cu lumea taximetriștilor (neîngrijiți, nepoliticoși, cu autoturisme obosite, urât mirositoare), care fac o meserie bănoasă, tarifele fiind fixe, dar foarte ridicate. Între timp, ai trecut și de controlul de trecere a frontierei, unde începi „să reciti o poezie” pe care nu știi (deocamdată) că o vei repeta de multe ori și cu foarte multe detalii, din ce în ce mai multe. Camera pe care ți-o pune la dispoziție prietenul, într-un apartament dintr-un bloc cu șapte etaje, de la ale cărei ferestre se vede marea, nu este deloc plăcută, (pare neîngrijită, de altfel ca și dependențele) așa că începi deja să te întrebi dacă nu cumva aceasta (lipsa de atenție, de detaliu, de rigoare) este „regula” acolo.

A doua zi, vineri fiind, îți faci cumpărăturile încă de dimineață, ocazie cu care afli că pentru mai bine de o zi și o noapte, încetează (aproape) orice formă de activitate socială sau comercială, deoarece urmează ziua de „sabbath”. Adică nu vor circula nici autobuzele, ceea ce înseamnă că după-amiază nu vei putea merge decât (pe jos) să te plimbi în Old Yaffo, veche cetate și vechi port, astăzi loc de odihnă, plimbare, cu muzee, grădini, artizanat, galerii de artă, port de plăcere, punct de plecare spre noul Tel Aviv, turistic și modern. Și astfel, vei descoperi pisicile străzii, cartierele locuite de arabi, care au dreptul să țină prăvăliile (adesea sordide, întunecoase, pline de mărfuri, de copii, în care toată lumea fumează) deschise și în acest interval (fapt care nu îi bucură deloc pe vecinii evrei).

Ierusalim, Poarta Damasc

Ierusalim, Biserica Armenească

Sâmbătă, te lămurești mai bine în legătură cu locul în care te afli și pleci la plimbare spre sud, ca să ajungi în Bat Yam, un alt oraș satelit al marelui Tel Aviv, ca și Yaffo sau Rishon Le Zion, în care vei ajunge peste câteva zile, căutând români „de succes” sau obișnuiți. Plaja este nesfârșită, faleza amenajată pentru plimbare, Mediterana infinită, hotelurile închise, doar câteva localuri te așteaptă cu cafea sau înghețată. Te uimește omniprezența rușilor, care par să fi ocupat întregul oraș. Magazine cu mărfuri scumpe, dar de slabă calitate, care au nume rusești, etichete de preț inscripționate în rusește, agenții de turism, florării, peste tot se scrie și se vorbește (în) limba rusă.

Duminică ești nerăbdător să te întâlnești cu orașul. Însă, la o primă impresie, la o primă vizită, Tel Aviv dezamăgește. Centrul este anost, fără culoare, fără personalitate, doar localurile sunt animate. Te atrage însă piața centrală, veșnic aglomerată, zgomotoasă, plină de comercianți și de clienți, și unii și alții evrei, arabi, creștini. Umpli căruciorul cu fructe, legume și alte bunătăți ale locului și pleci cu autobuzul (aparținând unei companii private) spre casă. Ca să îți planifici cât mai bine, după ce ai aflat atâtea particularități ale locurilor și ale oamenilor, următoarele călătorii prin Israel.

La Nahariyya, în nordul țării, se ajunge rapid, comod, scump, cu trenul. Sezonul turistic este îndepărtat, dar orașul-stațiune este plăcut. Hotelurile, restaurantele, cafenelele creează impresia unui loc liniștit, unde se pot petrece câteva zile, dar nu poți să nu te întrebi cât de cald trebuie să fie vara și dacă nu cumva, din cauza căldurii, timpul se petrece de fapt, în interiorul clădirilor și nu în aer liber sau pe plajă. Dar acum, în decembrie, ploaia și vântul fac agreabilă plimbarea noastră.

Akko, înscris astăzi pe lista patrimoniului cultural mondial, restaurat și protejat, a fost pe rând, oraș otoman, turcesc și evreiesc. Orașul vechi cuprinde între zidurile sale citadela, băile turcești, moschei și sinagogi, muzee, străduțe întortocheate, piețe mici și pitorești. Deși turistic, orașul este locuit de arabi și de evrei, iar Muzeul de Etnografie prezintă istoria și cultura semințiilor care s-au succedat prin Akko în ultimele cinci secole.

Între mare și muntele Carmen, dar și pe versanții acestuia, Haifa este cosmopolit și atrăgător, iar Grădinile Baha'i, locuri sfinte ale acestei religii, înnobilează orașul, aducând astfel acestuia meritul de a găzdui centrul internațional al religiei Baha'i. Se adaugă astfel religiilor cărții, un alt cult, cu zeci de milioane de adepți din toată lumea, ceea ce ne face să considerăm că este posibilă coexistența religiilor chiar și într-o țară atât de mică (și cu atâtea probleme și conflicte), precum este statul Israel. Toleranța, înțelepciunea și educația sunt esențiale în acest sens, iar în multe momente ale istoriei, mai ales recente, unul sau mai multe dintre argumentele acestea au lipsit, fapt care a agravat criza permanentă din Israel și din regiune.

În chiar ziua în care, după ani de fragilă pace, reîncepea mocnitul conflict dintre Israel și Palestina, prin atacarea regiunii Gaza (27 decembrie 2008), am decis să părăsesc Tel Aviv și să îmi petrec sărbătorile creștine de iarnă în sudul extrem al țării, la Eilat. Stațiune turistică, deloc întinsă, mai degrabă înghesuită între deșert, la nord, Marea Roșie la sud, Egipt, la vest și Iordania, la est, Eilat este o zonă destinată aproape exclusiv turiștilor care ajung aici din toate țările lumii, dar mai ales din cele în care există mari comunități evreiești. Hotelurile sunt grandioase, luxoase, exclusiviste, magazinele oferă produse cu prețuri mari, de bună calitate, restaurantele sunt scumpe și diverse. În cele câteva zile petrecute la Eilat, am avut timp să vizitez renumita fabrică de bijuterii din „piatra de Eilat”, din diamante, pietre prețioase sau metale prețioase. Micile plimbări în deșert, vizita la parcul acvatic, odihna pe malul mării și frumusețea peisajului m-au ajutat să mă refugiez

dintr-o realitate crudă și sângeroasă, așa cum făceau și ceilalți turiști. Nu aveam să uit ușor însă, „peripețiile” din timpul controlului din aeroporturile din Tel Aviv și din Eilat. Aveam astfel să constat că nu este ușor să faci o călătorie de plăcere cu avionul, pe o rută internă, în Israel. (Era probabil foarte important să se știe, din motive de securitate, cum mi s-a spus, următoarele: când am ajuns în Israel, de ce am venit, la cine stau, adresa, cât stau, de ce călătoresc la Eilat, cât rămân acolo, la ce hotel, ce o să fac acolo, ce am în bagaje, cu cine m-am întâlnit prin locurile în care am călătorit, cu cine am stat de vorbă, ce am discutat, am făcut fotografii, de ce, ce am fotografiat, unde este aparatul, care sunt fotografiile, să le vedem, dacă am primit mesaje, cadouri, adrese de e-mail, numere de telefon, dacă am dat mesaje, cadouri, adrese de e-mail, numere de telefon, din nou cât rămân la Eilat, ce fac în România, unde locuiesc, unde lucrez, iar acum să vedem bagajul, inclusiv rucsacul, inclusiv husa aparatului de fotografiat, mulțumesc, la revedere, să nu primiți nimic de la nimeni, să nu dați nimic nimănui, călătorie plăcută!). Mulțumesc! Mă gândeam deja (era inevitabil) la severitatea controlului la plecarea spre țară, (ceea ce s-a și întâmplat, chiar cu și mai mare intensitate, deși cu o mai mare politețe), dar tot nu mi-am pierdut interesul pentru următoarele mele obiective istorice și arheologice, turistice și culturale fixate pentru această călătorie în Israel. M-a ajutat să uit și să nu mă enervez, peisajul pe care l-am văzut din avion, silueta subțire a Mării Moarte și deșertul Negev, uzinele de desalinizare a apei, micile terenuri irigate și fertile, drumurile croite prin munți de nomazii berberi, așezările acestora.

Și am dat din nou peste omniprezenții ruși. Agenția de la care cumpărasem o excursie interesantă care avea să mă poarte spre Marea Moartă, Qumram și magnifica cetate a lui Irod de la Masada, era firma unor ruși, iar clienții lor erau ruși de asemenea. Nu prea știam bine ce căutam printre ei, dar am acceptat. Nici nu aveam prea multe variante. Turismul pare bine organizat aici, o combinație de tratamente cu apă (foarte) sărată și nămol terapeutic din Marea Moartă, odihnă în hotelurile din zonă, vizitarea siturilor arheologice din regiune, vizitarea fabricilor care realizează produse cosmetice pe baza sărurilor terapeutice din Marea Moartă. Era ultima zi a anului 2008, cu circa 20 de grade în aer și baie în Marea Roșie, și avea să urmeze (a doua zi) întâlnirea cu Orașul Sfânt.

Ierusalim impresionează vizitatorul din multiple puncte de vedere: istoric, religios și cultural. Orașul modern este întins, cuprinde zone rezidențiale, centre comerciale, hoteluri, universități, parcuri, spitale (multe dintre acestea renumite nu doar în Israel, dar în toată lumea), însă gravitează integral în jurul orașului vechi, biblic. Iar în orașul vechi, prin care au trecut egipteni, filistini, asirieni, babilonieni, persani, greci, romani, bizantini, cruciați, spanioli, germani, ruși, iranieni, te pierzi adesea în labirintul străduțelor și regăsești mereu drumul spre nenumăratele sale puncte de interes. Numeroase religii și seminții își împart cu parcimonie mica suprafață a Orașului Sfânt, împărțit acum în cele patru cartiere: armenesc, cel mai mic, adăpostind circa 800 de persoane; evreiesc, în care locuiesc circa 2-4000 de persoane, refăcut integral după anul 1967, ocazie cu care s-au conservat străzile

și locuințele (acum subterane) din perioada romană; creștin, în care circa 2-4000 de persoane gravitează în jurul Bisericii Mormântului Mântuitorului; musulman, în care circa 20-30000 de persoane asigură farmecul străduțelor comerciale. Și nu poți să nu revii în Ierusalim de câte ori ai ocazia, chiar și într-o zi de An Nou (2009), când temperatura este mai mică decât în București.

Masada, palatul lui Irod cel Mare

Yaffo, clădirea primului spital și hotel din vechiul port, astăzi muzeu de artă

Iar după Ierusalim, cum să nu te îndrepti rapid, spre Bethlehem, Nazareth ori Beer Sheba, ori chiar spre Meggido sau Hazor... și cum să nu te gândești că, puțin, din perspectivă istorică și religioasă, casa ta ar putea să fie și aici, în Israel?

Dar pentru că ești un călător modern, informat, revii în Tel Aviv pentru a vizita Orașul Alb, ocrotit de UNESCO, de fapt o liniștită zonă rezidențială, lângă Mediterana, cu locuințe în stil Bauhaus european, cu străzi în formă de semicerc, cu grădini mici și cochete, în culori deschise, mai ales în alb. Și de acolo revii mereu în Yaffo, unde locuiești și de unde pleci, din nou, spre plaja frumoasă din Bat Yam. Și mai ai timp și să vizitezi (în orașul Rishon Le Zion) alți evrei de origine română care s-au mutat în Israel, din diverse motive, în diverse epoci și cu diverse așteptări. Unii sunt bogați, s-au realizat sau au plecat realizați din țară, alții au fost ajutați, alții sunt alienați și trăiesc ciudat între două lumi, două țări și două religii. Și între (două sau mai multe) războaie.